

koje se smatralo da su Srbi pa je takvo ime bilo obeležje za nacionalno "nesvesne" ljude, koji su propagandom ili vaspitanjem morali biti vraćeni "na pravi put" kako bi uz novu svest prihvatili i "svoje" staro ime.

Kada je reč o srpskom imenu, konstanta je tumačenje o njegovoj starini na Balkanu, kojoj se eventualno (i samo kod pojedinaca) može približiti jedino još hrvatsko ime, o mnogostrukim potiskivanjima tog imena koje su podjednako vršili Turci, Hrvati, Bugari, Albanci, Katolička crkva, Austro-Ugarska, komunisti i Tito, kao i o njegovom značenju, koje je imalo "opasnu" sadržinu za sve okolne narode i države, a koja je proisticala iz isključivo pozitivnih osobina koje su posedovali njegovi nosioci. Glorifikacija je podrazumevala rasprostranjenost imena i u vremenu i u prostoru, pa se tumačilo da se srpsko ime nalazilo i na obalama Jadranskog mora i u Maloj Aziji, uz tvrdnju da je teško pretpostaviti "da se između ovih krajišnika Srba nalaze neka strana plemena" (Petković, 1926), odnosno da su se "na raznim mestima u Africi, Aziji i Evropi", pojavljivala slovenska imena, "ali najčešće, i više no i jedno drugo, javljalo se ime Srbin", pa se njegovo pominjanje pripisuje Herodotu, Strabonu, Pliniju, Ptolemeju... (Petković, 1926).

Savremeni intelektualci navode čitav niz naziva, i pejorativnih i onih koja to nisu bila, ali koja su upotrebljavana za Srbe u susednim nacionalizmima, umesto njihovog imena. Tu kakofoniju, kako kaže Ekmečić, činili su nazivi "Iliri, Rascijani, Vlasi, Hrišćani i još bezbroj lokalnih naziva" (Ekmečić, 1992), Džadžić navodi pejorativne nazive kao što su Slavoserb što ukazuje "na etnika koji je dvostruki rob (sclavus i servus)" a koje se izvodi "i od imenice svrabež, što bi ukazivalo na pripadnost nekoj vrsti prljavih čergarskih plemena koja pate od svrabeža, od šuge" (Džadžić, 1992), ili imena koja navodi Krešić da su upotrebljavana u hrvatskoj publicistici, kao što su Vlasi, Cigani, grčko-istočnjaci, Skipetari (tj. Šiptari), Bizantinci, dotepenci, nakot... (Krešić, 1998).

I stari autori su navodili pejorativne nazive korišćene za Srbe. Neki su tvrdili da su zapadni pisci pod uticajem Vizantinaca latinski pisali Servi "pa kako ova reč znači robovi, to su tvrdili bugarski šovinisti Ofejkov-Šopovljeve bagre i druge nezalice, da su Srbi dobili ime od latinske reči servus rob" (Gopčević, 1890), da je hrvatskim Vlasima "potomcima pravoslavnih Srba" ostalo vulgarno ime Vlah (Ivanić, 1899), a uvek podsmešljiv Ilarion Ruvarac je navodio citat iz knjige hrvatskog autora, pa je zaključivao "čudna li oblika: Serbelji od serba kaka kuželji od kuge" (Ruvarac, 1899).

Grujić je pominjao da su Hrvati ponekad nazivali Srbe "srednjovekovnim posprdnim imenom Vlah", a drugi susedni narodi raznim "čas plemanskim i provincijalnim, a čas opet verskim i izmišljenim imenima", priznajući da su ponekad i sami Srbi isticali plemensko, provincijalno i topografsko ime, "pa čak i izmišljeno nametnuto nam, pred opštim narodnim srpskim imenom". Navodio je da je "ime Rac postalo posprdno ime, kojim se druge narodnosti, a naročito deca, rugaju Srbima", kao i da Mleci "kadkad upotrebljuju i sinonimno, u Dalmaciji, srpskom imenu – ime Morlaka ili Vlah". Duže se zadržavao na objašnjenju imena Vlah koje se sačuvalo u zapadnim krajevima "sasvim onako isto, kao što u Južnoj Ugarskoj, Slavoniji i Sremu ime Rac služi kao posprdno ime, kojim se Mađari i Nemci (Švabe) rugaju Srbima", a koriste ga ljudi "koji u srpskom imenu i Srpskom Narodu gledaju samo strašne aveti". Objašnjavao je da je turska vlastela sve hrišćane nazivala "imenom prezrenih Vlah, koje je uzela kao sinonim turskim ili bolje arapskim imenima: Kauri (nevernik) i raja (stado)" (Grujić, 1909). I Aleksa Ivić je navodio da su za Srbe u Ugarskoj do sredine 18. veka korišćena imena Rascijani, Iliri, da su ih početkom 19. veka nazivali po veri, a da su katolički misionari tokom 16. i 17. veka nazivali Srbe šizmaticima, Vlasima, uskocima, prebezima, prebeglim Turcima, Morlacima, a "svim tim imenima nazivali su i Srbi sami sebe" (Ivić, 1922).

Razloge rasprostranjenosti pejorativnih naziva većina autora nalazi u kontroverznosti imena Sloven za koje se ponekad tumačilo da dolazi od "sloviti, govoriti", nekad od "sclavus, rob", što je prisutno i kod imena Srbi "Servi", koje po nekima "treba da znači robovi, kao i ime Sclavi, Sclavoni", a po drugima "Srb je prastari slovenski koren", ili da "paserb, znači posinak" (Petković, 1926). Slično je i tumačenje da su balkanski Sloveni prodavani kao robovi pa se reč sclavus prvenstveno upotrebljavala za one Slovene čije su ime Vizantinci izgovarali servi što u latinskom znači robovi, pa je "takav vizantiski izgovor srpskog imena i njegova pogrešna zamena sa latinskom reči servus rob dala povoda jadranskim trgovcima da srpsko ime shvate kao latinski prevod šireg i poznatijeg slovenskog imena", uz zaključak da je "istovetnost srpskog imena sa lat. servus za vizantisko uho i istovetnost Srba sa Slovenima kriva za tu neprijatnu zamenu", a što je ostavilo traga jer ima Balkanaca koji se stide i svog balkanskog imena smatrajući ga tuđinskim i nametnutim (Balkan i Balkanci, 1937). Navodilo se i da je Starčević pokušao da stvori "naučnu srbofobiju" tako što je Slovene smatrao po imenu stvorenim za robove, "a reč Srbin dovodio je od reči sužanj, servus, ili od reči svrab, ili svrabež" (Dučić, 1942).

U prošlosti je, međutim, bilo i autora koji su tvrdili da su i sami Srbi upotrebljavali različite nazive za sebe, nekad time kritikujući upotrebu regionalnih naziva na štetu nacionalnog, a nekad podvodeći pod srpsko ime i druge nacionalne subjektivitete. Tako je anonimni autor navodio da je bilo i "Šokca i Raca, i Bunjevca, Slavonca i Hrvaćanina i Dalmatinca i kakvih titula nije, samo da se mrzimo i kao budale gložimo, a drugi da nam se smeju i svete, kako se za tuđu korist tlačimo dok ne poginemo". Dalje, tvrdi on, "onome je ovo vlah i rac, još za razliku od onoga preverenoga divlji rac, ovome ono šokac i bunja i kekavac i šta nije; brat brata neće da drži za brata, što se jedan ovako drugi onako krsti, a oboje se zovu Hrišćani! Veru, jezik i ime, najsvetije svetinje, uzesmo na pakost, da sami sebe slomijemo" (Za što naš narod...i tako dalje. 1867). Navodilo se da je "gospoština" u primorju "zvala prost srpski narod vulgaris i vulgus, tj. zvali ih prostacima, prostim ljudima", pa se pravila paralela sa imenom Vlasi "što opet označava prostotu", a što su Turci i "isturčeni" Bosanci koristili "da bi se razlikovali što više od svoje braće hrišćana" i ima pogrdno značenje, "u istom značenju što i pašče" (Veselinović, 1888).

U dokazivanju da su i Bunjevci "jedna grana srpskoga naroda" tvrdilo se da njihovo ime nije "narodnosno, pa ni plemensko, već ime pokrajinsko", odnosno da je ono "prvenstveno topografsko, oblasno ime kao što je i Dalmatinac". Neki su smatrali da je pogrešno tvrđenje "da je ime Bunjevac (kao i Vlah, Šokac, Majdak i Bodul) porugljivo" jer "Bunjevci su se služili tim imenom i nisu ga se stideli nikad, ni ti ga se stide sada. Tako su ih nazivale državne vlasti, nazivajući ih još i